

УДК 37.013.42

DOI: 10.24144/2524-0609.2025.57.79-84

Іванова Ірина Борисівна

кандидат педагогічних наук, доцент

доцент кафедри психології, соціальної роботи і педагогіки

Відкритий міжнародний Університет розвитку людини «Україна»

м.Київ, Україна

irboriv@gmail.com

<http://orcid.org/0009-0002-8735-1796>

ОСОБЛИВОСТІ ТЕРМІНОЛОГІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Анотація. Термінологія є відображенням сутності і змісту наукового знання, особливостей теорії і практики соціальної роботи. Мета статті: обґрунтування важливості узагальнення та систематизації термінології в теорії і практиці соціальної роботи в рамках українського законодавства та державних стандартів соціальних послуг. Застосовано методи теоретичного пізнання (гіпотетико-дедуктивний, сходження від абстрактного до конкретного, загальнологічні методи і прийоми дослідження – аналіз, синтез, узагальнення, індукція, дедукція), статистичні методи, методи обробки даних. Визначено такі особливості використання термінології в соціальній роботі в Україні і на основі зарубіжного досвіду: науковість; використання іншомовної, особливо англійської термінології, неологізмів; ототожнення понять; застосування аббревіатур, професійних жаргонів; гуманізація і нормативність термінології. Нормативний характер термінології в соціальній роботі в Україні досліджується на основі узагальнення і систематизації понять, які визначаються в законодавчих актах і державних стандартах надання соціальних послуг. Терміни згруповано в основні теми: дитинство, здоров'я, інвалідність, команда фахівців, консультування, насильство, об'єкти соціальної роботи, план (програма, акт), послуги, потреби, реабілітація, складні життєві обставини, соціальна допомога, соціальна робота, соціальний захист, суб'єкти соціальної роботи і соціального захисту, супервізії, якість соціальної послуги. Використання нормативної термінології упорядковує «мову» соціальної роботи, створює захист від суб'єктивності трактувань, є основою для усвідомлення і розуміння запиту держави і суспільства на соціальну роботу з різними верствами населення.

Ключові слова: термінологія, теорія і практика соціальної роботи, особливості термінології, нормативність термінології.

Вступ. Термінологія є відображенням сутності і змісту наукового знання, особливостей теорії і професійної діяльності фахівця. В соціальній роботі особливості термінології визначаються особливостями розвитку теорії і практики соціальної роботи. Термінологія є основою комунікації науковців у сфері соціальної роботи, соціальних працівників і фахівців із соціальної роботи, працівників організацій соціальної сфери з клієнтами, отримувачами соціальних послуг. Проблеми використання термінології обговорюються в наукових колах, серед практиків соціальної роботи, клієнтів організацій соціальної сфери, в середовищі громадськості і громадських організацій, на веб-сайтах, у соціальних мережах тощо. Найбільшу увагу викликають питання мовленнєвої стигматизації клієнтів, використання професійних жаргонів серед соціальних працівників, особливостей професійного і ділового спілкування. Професійне спілкування науковців і практиків соціальної роботи часто є незрозумілим для отримувачів послуг, викликає спротив і необхідність пояснення. Потребують уваги практико орієнтовані підходи до використання термінології, яка є основою українського законодавства і державних стандартів надання соціальних послуг.

Наявність термінології в законодавчих і нормативно-правових актах із соціального захисту і соціальної роботи викликає необхідність проведення дослідження особливостей термінології в теорії і практиці соціальної роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження особливостей формування і використання термінології в соціальній роботі зосереджені в основному на історичних та етичних аспектах еволюції окремих понять, науковості термінології, її відповідності змісту соціальної роботи.

Так, у дослідженні Luguat W., Tomczak S. [4] вивчається еволюція терміну «соціальна робота» в історичному контексті від діяльності сестер милосердя

у XIX ст., церковної соціальної роботи, соціально-го служіння, благодійності, філантропії, діяльності селітментів до соціальної роботи з випадками, цілеспрямованих зусиль професійних соціальних працівників для покращення життя людини в громаді і суспільстві, благополуччя соціального середовища, в якому проживає.

Вітчизняні науковці Приймак О., Масюк О., Бойко Г. [10] досліджують етимологію і професіоналізацію терміну «соціальна робота».

Окремі дослідження присвячені особливостям використання термінів «молодь», «молодіжна соціальна робота», «толерантність», «вразливі групи населення». Термін «молодіжна соціальна робота» визначається Левченко Н. [8] як спрямована на особистісний та професійний розвиток з опануванням необхідних компетентностей; участь молоді в громадському житті, залучення до планування та прийняття рішень на місцевому, регіональному, національному рівні.

Особливості використання терміну «вразливі групи населення», «вразливість» [2] в тому, що професія соціального працівника до останнього часу не мала достатньо критичного підходу до мови вразливості, пропорційного масштабам її використання та значущості її соціальних наслідків, що пов'язано із визначенням клієнтів як експертів у власному житті і досвіді.

Канюк О., Іваничко І. [7] досліджують різні наукові підходи до використання терміну «толерантність», які демонструють множинність підходів до визначення явища (філософські, соціологічні, психологічні, педагогічні); схарактеризовано різні види толерантності.

Звертають на себе увагу дослідження, присвячені особливостям використання термінології по відношенню до окремих верств населення, зокрема людей старшого віку та осіб з психічними порушен-

нями. У працях вітчизняних дослідників Джуган В., Джуган Р. [6] поняття «люди похилого віку» вивчається, як категорія соціальної роботи; аналізуються зміст, сутність, правові, соціологічні, психологічні, соціально-педагогічні підходи до її тлумачення і використання.

Дослідження термінології в соціальній роботі пояснюється її тісним зв'язком з українським термінознавством, зокрема термінологією соціальної педагогіки, менеджменту, юриспруденції, соціології, психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо особливостей використання термінології в теорії і практиці соціальної роботи свідчить про необхідність привернення уваги до проблеми використання термінології в контексті практико орієнтованої соціальної роботи, основою якої є її нормативність, зазначеність на законодавстві і нормативно-правових актах.

Мета статті: обґрунтування важливості узагальнення та систематизації термінології в теорії і практиці соціальної роботи, у тому числі в рамках українського законодавства та державних стандартів соціальних послуг.

Методи дослідження: в ході дослідження застосовувались методи теоретичного пізнання (гіпотетико-дедуктивний, сходження від абстрактного до конкретного, загальнологічні методи і прийоми дослідження – узагальнення, аналіз, синтез, індукція, дедукція), статистичні методи, методи обробки даних.

Виклад основного матеріалу. Протягом розвитку соціальної роботи як професійної діяльності, її теорії і практики термінологія у сфері соціальної роботи активно досліджується, визначається, характеризується, пояснюється в дисертаційних працях, монографіях, наукових статтях, навчальних посібниках і підручниках. Виходять з друку енциклопедії, термінологічні словники. Серед зарубіжних енциклопедій найбільш відомі:

– Encyclopedia of Social Work (3 Vols.) 19-th ed. by R.L.Edwards & J.G.Hopps – найповніше американське видання у сфері соціальної роботи, три томи містять майже 3000 сторінок інформації практично з кожного аспекту соціальної роботи;

– Encyclopedia of Social Work Оксфордського університету – постійно оновлюється і включає близько 800+ статей;

– International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences – 26-томний збірник, який включає 4000 статей;

– International Encyclopedia of the Social Science – складається із 17 томів, охоплює основи соціальних наук і соціальної політики.

Широко використовуються, як довідники і універсальні словники термінів такі англomовні видання: The Social Work Dictionary (6th. ed.), Robert L.Barker; A Dictionary of Social Work: The Definitive A to Z of Social Work and Social Care, John Pierson & Martin Thomas; A Dictionary of Social Work and Social Care (Oxford Quick Reference), John Harris.

В Україні першу Енциклопедію для фахівців соціальної роботи видано у 2012 році (за заг. ред. І.Д.Звереві), в якій систематизовано терміни із соціальної роботи та соціальної педагогіки. З 1994 року в Україні здійснюється розробка словників і енциклопедичних словників із соціальної роботи: Соціальна робота / соціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник (ред. І.Д.Зверева); Понятійно-термінологічний словник з соціальної роботи (укл.І.В.Козубовська, І.І.Мигович); Соці-

альна робота: короткий енциклопедичний словник (ред. С.В.Толстоухова); Соціальна політика і соціальна робота: понятійно-термінологічний словник (ГоловатийМ.Ф., ПанасюкМ.Б.); Соціальна робота: короткий енциклопедичний словник-довідник (ред.В.М.Піча); Все про соціальну роботу: навчальний енциклопедичний словник-довідник» (укладачі Піча В.М., Гайдук Н.М.).

Однією із особливостей розвитку термінології у сфері соціальної роботи є її міждисциплінарність, інтегративність, тісний зв'язок із суміжними галузями професійної діяльності, такими як: мовознавство, педагогіка, психологія, соціологія, юриспруденція, менеджмент. Соціальна робота запозичує соціологічні, психологічні, педагогічні, правові методи, їх зміст, назву, особливості використання.

Значна кількість термінів у сфері соціальної роботи має англomовне походження, відображає особливості зарубіжної практики соціальної роботи. Запозичені англomовні терміни набувають статусу неологізмів, адаптуються до українських умов соціального захисту і соціальної роботи, або використовуються тільки в наукових дослідженнях. До них відносяться: кейс-менеджмент, супервізія, інклюзивність, гейткіпінг, медіація, резиліентність та ін.

Характерною особливістю є отождолення понять «метод», «інструмент», «техніка», «технологія», «послуга». Так, консультування є соціальною послугою, прикладною технологією соціальної роботи і методом соціальної роботи.

Загально визнаною практикою у професійному спілкуванні є використання аббревіатур – ЦСС (центр соціальних служб), ТЦСО (територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг), СЖО (складні життєві обставини), ООП (особливі освітні потреби), ВПО (внутрішньо переміщені особи), ГО (громадська організація), МДК (мультидисциплінарна команда), НУО (неурядова організація) та ін. Застосування аббревіатур заощаджує обсяг інформації, час, однак може бути незрозумілим для клієнтів соціальних служб, утруднювати взаємодію з ними.

Як і в кожній професійній діяльності в соціальній роботі використовуються професійні жаргони, аббревіатури, або зрозумілі тільки для фахівців слова, лексика, стиль спілкування, що може полегшувати, прискорювати комунікацію між ними, але створювати для клієнтів проблеми в усвідомленні і розумінні своєї ситуації, того, що відбувається навколо тих обставин, в яких вони перебувають. Мова соціальної роботи може створювати бар'єри між дітьми, сім'ями і системою. В зарубіжній практиці соціальної роботи клієнти активно виступають за використання простої, зрозумілої для них мови. У клієнтів, як представників певних соціальних груп, субкультур, також формується своя культура вживання жаргонів, які можуть бути зрозумілими тільки «для своїх». У безпосередньому спілкуванні з отримувачами послуг, проведенні оцінки потреб, під час ведення випадку необхідно пояснювати їм певні терміни, або замінювати їх іншими словами.

Важливою рисою сучасної термінології є процес її гуманізації від «медиалізації» (діагноз, лікування, вада, аномалія) до відображення в термінології емпатійного, етичного ставлення до клієнта (дослідження, діагноз складних життєвих обставин, допомога і підтримка, людина з інвалідністю, порушення у розвитку тощо). Видатний американський вчений, фахівець у сфері соціальної роботи Werner W.Boehm у своїй статті «Terminology of Social Casework: an attempt at theoretical clarification» [5] ставить питання

про дослідження словникового запасу соціальної роботи з випадками, аналізує особливості використання термінології в рамках психосоціального підходу. Він називає терміни скороченими позначеннями абстракцій або узагальнень, іншими словами – концепціями. Психосоціальна діагностика пояснюється як оцінка впливу широкого спектру факторів соціальної сфери на психічну рівновагу клієнта і як оцінка впливу психічних факторів на соціальну економіку клієнта.

Сьогодні спостерігається еволюція у використанні терміну «пацієнт» до «клієнт», «користувач послуг», «отримувач соціальних послуг», як спроба відійти від медичної моделі соціальної роботи. В кожній культурі терміни «користувач послуг», «клієнт» викликають власні асоціації. Так, з'являються пропозиції замінити їх на більш гуманні терміни: «люди, яких ми підтримуємо», «людина, яку я підтримую», що узгоджується із підходами, орієнтованими на людину. Однак у професійному спілкуванні соціальні працівники і фахівці із соціальної роботи віддають перевагу терміну «клієнт», як найбільш стислому, ёмкому, що має свої конотації, які узгоджуються з етосом соціальної роботи, відображає партнерство, де соціальний працівник надає досвід і підтримку, але клієнт зберігає контроль над власним життям і рішеннями, він професійний, шанобливий та визнає автономію особи (зі слів Tilly Baden, досвідченої менеджерки з питань допомоги дорослим, письменниці та ведучої підкастів, сайт «Social Work News», sept.4,2024).

Культурологічні особливості характеризують сприйнятливість культури народу до розуміння і усвідомлення сутності соціальної роботи, її соціальності, індивідуалістичного чи колективного характеру, орієнтації на соціальний зміст професійної діяльності соціальних працівників. Колективна культура Ubuntu є зрозумілою і природною для африканського континенту, відображає особливості світогляду і навколишнього середовища африканських народів. В традиції української свідомості колективність пов'язана із громадою, гуртом, толокою, західної – селівськими, сільськими, ком'юніті. У соціального працівника, виходця певної культури, більше досвіду комунікації та обізнаності в тонкощах соціальної взаємодії її представників в різних життєвих обставинах.

Етичні аспекти термінологічного апарату у соціальній роботі визначаються Кодексами етики Міжнародної федерації соціальних працівників «Етика соціальної роботи: принципи і стандарти (1994), Етичного кодексу спеціалістів із соціальної роботи (2005). В останньому документі – Глобальній декларації етичних принципів соціальної роботи (2018), характеризується зміст гідності, прав людини, соціальної справедливості, права на самовизначення, участі, конфіденційності, ставлення до людей як цілісних осіб, етичного використання технологій і соціальних мереж, професійної доброчесності.

Етика соціальної роботи впливає на гуманізацію термінології, що пов'язана з різними верствами населення. Так, базовим принципом практики соціальної роботи з людьми похилого віку є повага, яка передуює всім формам і напрямкам соціальної допомоги і соціального обслуговування. Одним із її проявів є мова, особливості спілкування соціальних працівників. За даними міжнародних досліджень [1] зазначається, що «такі терміни, як «за пагорбом», «срібне цунамі», «цунамі старіння», «сіра хвиля», які викликають страх та негативний відтінок катастрофи, необхідно замінити більш нейтрально описаними термінами

«демографічні зміни» або «старіння населення».

За результатами досліджень середовище, сприятливе для людей похилого віку, може бути забезпеченим лише за допомогою дружньої термінології. Це стосується зміни внутрішніх упереджень соціальних працівників на позитивне сприйняття і ставлення до своїх підопічних, політичних рішень органів влади, обговорень питань старості серед громадськості і у засобах масової інформації.

Гуманізація термінології проявляється і в назвах посад працівників організацій соціальної сфери. Наприклад, соціальні працівники, які здійснюють нагляд і догляд за людьми похилого віку і людьми з інвалідністю, в країнах Європи мають посади доглядальниць, помічників з особистого догляду, помічників з домашнього догляду, помічників клієнта.

Історичні особливості відображають стан наукової розробки тієї чи іншої проблеми в соціальній роботі на певному етапі розвитку суспільства і соціальної роботи як професійної діяльності. Особливо чутливою до соціальних змін у суспільстві, наукової і громадської думки виявилась термінологія у сфері соціальної роботи з людьми з інвалідністю. За період незалежності української держави спостерігається динаміка у настроях суспільства від використання терміну «інвалід» до термінів – «неповносправна людина», «людина з обмеженими функціональними можливостями», «людина з обмеженими можливостями», «людина з обмеженням життєдіяльності», «особа з особливими потребами», «особа з особливими освітніми потребами», «особа з інвалідністю», «інклюзивна людина» та ін. Можна припустити, що кожне покоління буде репрезентувати в термінології своє ставлення до обмежень життєдіяльності людини, стану фізичного, психічного і соціального здоров'я. Так, термін «інвалід» старше покоління сприймає більш «толерантно», ніж сучасне. Однак навіть загальноприйняте нормативне сьогодні «особа з інвалідністю» окремі студенти з особливими освітніми потребами не сприймають і позиціонують себе як інклюзивних студентів та інклюзивних клієнтів соціальних служб.

Гуманізація термінології відображає партисипативні процеси в соціальній роботі, активну включеність отримувачів соціальних послуг до процесів прийняття рішень, що стосуються їхнього життя, на основі принципу «соціальна робота разом з людиною» а не для людини.

Особливості нормативного і нормативно-правового характеру термінології соціальної роботи відображаються в законодавстві і нормативно-правових актах. З метою систематизації термінів, що застосовуються в правових документах [9], були відібрані 15 основних законів і 16 державних стандартів надання соціальних послуг. В ході обробки даних терміни розташовано в алфавітному порядку за тематичними групами: дитинство, здоров'я, інвалідність, команда фахівців, консультування, насильство, об'єкти соціальної роботи, план (програма, акт), послуги (соціальні), потреби, реабілітація, складні життєві обставини, соціальна допомога, соціальна робота, соціальний захист, суб'єкти соціальної роботи і соціального захисту, супервізія, якість соціальної роботи.

Дослідження виявило три групи термінів: терміни, які визначаються і в законодавстві і державних стандартах надання соціальних послуг (об'єкти соціальних послуг, суб'єкти соціальних послуг, послуги соціальні, потреби, якість соціальної послуги); терміни, які визначаються тільки в законодавстві (дитинство, здоров'я, інвалідність, насильство, реабілітація, складні життєві обставини, соціальна до-

помога, соціальна робота, соціальний захист, супервізія); терміни, які визначаються тільки в державних стандартах надання соціальних послуг (команда, консультування, план, програма).

Група термінів за темою «дитинство» складається з термінології, що визначає різні категорії дітей, які потребують уваги з боку організації соціальної сфери, типи сімей, інститути утримання і виховання дітей, умови проживання і напрями соціального захисту, допомоги і підтримки. Найбільшу кількість становлять терміни, що відображають різні аспекти сирітства: статусу дитини, форм влаштування, усиновлення, встановлення опіки і піклування, передачі до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, закладів для дітей сиріт, соціального житла, наставництва, соціального супроводу. 64% термінів із обраних законодавчих актів становлять діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування.

Серед термінів з теми «здоров'я» акцентовано увагу на визначенні понять здоров'я, а також життєдіяльності, обмеження життєдіяльності, електронної системи охорони здоров'я, охорони здоров'я, медичної допомоги, інформації, обслуговування, реабілітації. Всі терміни є дотичними до соціальної роботи.

У групі термінів «інвалідність» визначено поняття, що стосуються міри втрати здоров'я людини, ідентифікації осіб з інвалідністю, термінології, що відображає особливості їхньої взаємодії із соціальним середовищем (розумного пристосування, універсального дизайну, дискримінації за ознакою інвалідності).

В кожному державному стандарті надання соціальних послуг визначено поняття «мультидисциплінарна команда», яка являє собою функціонально виокремлену групу фахівців, об'єднаних спільною метою та завданнями щодо надання соціальної послуги і складається із назви соціальної послуги і фахівців, які входять до її складу, в основному таких з них, як: фахівець із соціальної роботи, соціальний працівник, соціальний робітник, психолог, юрисконсульт, реабілітолог, медичний працівник, сестра медична із лікувальної фізкультури та ін.

Особливу групу термінів становлять терміни з теми «Консультування»: консультування вуличне, групове, дистанційне, індивідуальне, інформаційно-мотиваційне, в стаціонарних умовах, за принципом «рівний-рівному», орієнтоване на виконання завдання, короткотермінове, кризове, разове, середньотривале, сімейне, соціально-психологічне, тривале.

З проблеми «наси́льство» у розглянутих законодавчих актах визначено терміни, які характеризують: ідентифікацію проблеми насильства, постраждалих осіб і кривдників, заходів і програм запобігання і протидії.

Об'єктами соціальної роботи є отримувачі соціальних послуг – особи або сім'ї, які належать до вразливих груп населення та або перебувають у складних життєвих обставинах, яким надаються соціальні послуги. В кожному державному стандарті надання соціальної послуги визначено термін «отримувач соціальної послуги» із зазначенням відповідних категорій населення, які її потребують.

Ведення випадку у соціальній роботі зумовлює ведення професійної документації (плану, програми, договору, акту оцінки тощо), що є обов'язковою частиною кожного державного стандарту надання соціальної послуги. У досліджених державних стандартах визначаються поняття: індивідуальний план надання соціальної послуги, профілактична програма, згода на застосування посередництва (медіації), медіаційна угода (угода про примирення), особова

справа, план соціального супроводу та ін.

В Україні типи соціальних послуг представлені як в законодавстві, так і в усіх державних стандартах надання соціальних послуг з акцентом на діях, спрямованих на профілактику складних життєвих обставин, подолання цих обставин або мінімізацію їх негативних наслідків для осіб, або сімей, які їх потребують.

В ході ведення випадку визначається оцінка потреб осіб або сімей, тому в центрі уваги – потреби отримувачів соціальних послуг. В цій групі термінів у законодавстві і державних стандартах використано такі з них: визначення потреб населення, оцінювання потреб особи або сім'ї у соціальних послугах, соціальне замовлення, оцінювання індивідуальних потреб, оцінка кризової ситуації, оцінка потреб.

Дотичними до проблеми інвалідності є процеси реабілітації. Термінологія ідентифікує процеси та види реабілітації, соціальної допомоги, психолого-педагогічного супроводу тощо.

Сутністю практики соціальної роботи є соціальна підтримка осіб або сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, тому зроблено акцент на визначенні терміну «складні життєві обставини», який включає чинники, що зумовлюють їх, однак не дається визначення поняття «особа, яка перебуває у складних життєвих обставинах».

Важливою групою термінів є ті, що стосуються соціальної допомоги, зокрема державної допомоги сім'ям з дітьми і державної соціальної допомоги особам з інвалідністю.

В українському законодавстві не визначається поняття «соціальна робота», визначено терміни «соціальна робота з сім'ями, дітьми та молоддю», «фахівець із соціальної роботи» і «менеджмент із соціальної роботи». Для порівняння, в Законі Литовської Республіки «Про соціальні послуги» (від 19.01.2006), який розроблено відповідно до Законодавства Європейського Союзу, стаття 26 «Соціальна робота» включає в себе визначення поняття «соціальна робота», в ній розкривається зміст рівнів соціальної роботи (мікро-, мезо-, макро-), напрямів реалізації соціальної роботи (соціальний захист, охорона здоров'я, освіта, правопорядок, зайнятість, національна оборона), принципів соціальної роботи (чесність, співпраця, забезпечення професіоналізму), прав, обов'язків соціальних працівників.

Проблема соціального захисту населення, висвітлює особливості, що відображені у термінології, такі як: соціальний захист людей похилого віку, ветеранів праці; соціальний захист дітей; соціальний захист у сфері працевлаштування.

Суб'єкти соціальної роботи і соціального захисту становлять велику групу термінів, що складаються із визначень суб'єктів соціальної роботи із сім'єю, дітьми та молоддю; суб'єктів соціального захисту дітей; служб в органах місцевого самоврядування; надавачів соціальних послуг.

Супервізія – один із важливих методів професійної підтримки соціальних працівників, які надають соціальні послуги. У державних стандартах надання соціальних послуг не зустрічається визначення цього терміну.

Одна із важливих великих груп термінів стосується якості соціальних послуг, має місце в законодавстві і в кожному із державних стандартів надання соціальних послуг. Основні з них: оцінка якості соціальних послуг, показники якості соціальних послуг, моніторинг та оцінка якості надання соціальної послуги.

Використання нормативної термінології, визна-

ченої в законодавчих та нормативно-правових актах, демонструє пріоритети державної політики щодо соціальної роботи, змісту діяльності організацій соціальної сфери, фахівців соціальної роботи, соціальних працівників і соціальних робітників; упорядковує «мову» соціальної роботи, створює захист від суб'єктивності визначень і трактувань, є основою для усвідомлення і розуміння запиту держави і суспільства на соціальну роботу з різними верствами населення.

Висновки. Використання термінології в теорії і практиці соціальної роботи досліджується в історичному, етичному, педагогічному, психологічному контексті. Визначено особливості використання тер-

мінології в соціальній роботі в Україні і на основі зарубіжного досвіду: науковості; використання іншомовної, особливо англійської термінології, неологізмів; ототожнення понять; застосування аббревіатур, професійних жаргонів; гуманізація і нормативність. Подальші дослідження можуть бути зосереджені на вивченні мовних, історичних, культурологічних, етичних, педагогічних, соціологічних, психологічних, правових факторів формування і використання термінології в соціальній роботі, процесів професійної комунікації фахівців із соціальної роботи із соціальними працівниками, соціальними робітниками, отримувачами соціальних послуг, громадськістю і громадськими організаціями.

Конфлікт інтересів. Автори підтверджують відсутність фінансових, особистих чи інших інтересів, що можуть розглядатися як потенційний конфлікт інтересів щодо публікації цієї статті.

Фінансування. Робота виконана за відсутності фінансової підтримки з боку будь-яких організацій.

Доступність даних. Це теоретичне дослідження не передбачає використання додаткових наборів даних.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту не використовувалися при написанні цієї роботи.

Список використаної літератури

1. Peisah C., Mendonca Lima C., Avalon L., Neneriee D., De Leo D., Hwang Tzung-Lend, Ikeda M., Leste D., Leon T., Wang H. An international consensus statement on the benefits of reframing aging and mental health conditions in a culturally inclusive and respectful manner. *International Psychogeriatrics*. 2023. Vol.35. No.1. P.13–16. doi: 10.1017/S104161022200
2. Bakker Bn. Rethinking Vulnerability: Language, Power and Social Work. *Social Justice, Practice and Theory*. 2021. Vol.4, Number 1. P.35–49
3. Sung Kyu-taik, Dunkle R.E. How Social Workers Demonstrate Respect for Elderly Clients. *Journal Gerontol Soc Work*. 2009. Vol.52, No.3. P.250–260. doi: 10.1080/01634370802609247
4. Wade L., Monroe Tomczak S. The Origin and Evolution of the term «Social Work». *Journal of Sociology & Social Welfare*. 2022. Vol.49: Iss.2, Article 4. DOI: <https://doi.org/10.15453/0191-5096.4599>
5. Boehm W. The Terminology of Social Casework: An Attempt At Theoretical Clarification. URL: <https://socialwelfare.library.vcu.edu/social-work/terminology-social-casework-attempt-theoretical-clarification-2/>
6. Джуган В., Джуган Р., Дефініція поняття «люди похилого віку», як категорії соціальної роботи. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Випуск 1(50). С.77–80.
7. Канюк О., Іваничко І. Деякі наукові підходи до розуміння терміну «толерантність». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота*. 2022. Випуск 2(51). С.58–61.
8. Левченко Н. «Молодь» та «Молодіжна робота»: смислове наповнення понять. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота*. 2021/ Випуск 2(49). С.85–91.
9. Нормативно-правове забезпечення соціальної роботи: термінологічний словник: навч.-метод. посібник / упорядник І.Б.Іванова / за заг. редакцією І.В.Маслянікової. Київ. Університет «Україна». 2023. 51 с.
10. Приймак О., Масюк О., Бойко Г. Семантика та етимологія поняття «соціальна робота». *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота*. 2025. Випуск 1(56). С.182–188.

References

1. Peisah, C., Mendonca Lima, C., Avalon L., Neneriee, D., De Leo, D., Hwang, Tzung-Lend, Ikeda, M., Leste, D., Leon, T., & Wang, H. (2022). An international consensus statement on the benefits of reframing aging and mental health conditions in a culturally inclusive and respectful manner. *International Psychogeriatrics*, 35(1), 13–16. doi:10.1017/S104161022200
2. Bakker, B. (2021). Rethinking Vulnerability: Language, Power and Social Work. *Social Justice, Practice and Theory*, 4(1), 35–49.
3. Sung Kyu-taik, & Dunkle R.E. (2009). How Social Workers Demonstrate Respect for Elderly Clients. *Journal Gerontol Soc Work*, 52(3), 250–260. doi: 10.1080/01634370802609247
4. Wade L., & Monroe Tomczak S. (2022). The Origin and Evolution of the term «Social Work», *The Journal of Sociology & Social Welfare*, 49(2), Article 4. DOI: <https://doi.org/10.15453/0191-5096.4599>
5. Boehm, W. (1954). The Terminology of Social Casework: An Attempt At Theoretical Clarification. URL: <https://socialwelfare.library.vcu.edu/social-work/terminology-social-casework-attempt-theoretical-clarification-2/>
6. Dzhuhan, V., & Dzhuhan R. (2022). Definiitsia poniattia «liudy pokhyloho viku», yak katehorii sotsialnoi roboty [Definition of the concept of «Elderly people» as categories of Social Work]. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series Pedagogy. Social Work*, 1(50), 77–80. [in Ukrainian].
7. Kaniuk, O., & Ivanychko, I. (2022). Deiaki naukovy pidkhody do rozuminnia terminu «tolerantnist» [Scientific approaches to the understanding of the term «tolerance»]. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series Pedagogy. Social Work*, 2(51), 58–61. [in Ukrainian].
8. Levchenko, N. (2021). «Molod» ta «Molodizhna robota»: smyslove napovnennia poniat [«Youth» and «youth work»: meaning of concepts]. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series Pedagogy. Social Work*, 2(49), 85–91. [in Ukrainian].
9. Ivanova, I.B. (Ed.). (2023). Normatyvno-pravove zabezpechennia sotsialnoi roboty: terminolohichniy slovnyk [Regulatory and legal support for Social Work]. Uni-versytet «Ukraina». [in Ukrainian].
10. Pryimak, O., Masiuk, O., & Boik, O.H. (2025). Semantyka ta etymolohiia poniattia «sotsialna robota» [Semantics and etymology of the concept «Social Work»]. *Scientific bulletin of Uzhhorod University. Series Pedagogy. Social Work*, 1(56), 182–188. [in Ukrainian].

Статус статті: Отримано: 11.09.2025 Прийнято: 17.10.2025 Опубліковано: 30.10.2025

Ivanova Iryna

Candidat of Pedagogical Sciences. Ph.D. Associate Professor
Department of Psychology, Social Work and Pedagogy, University «Ukraine»
Kyiv, Ukraine

FEATURES OF TERMINOLOGY IN SOCIAL WORK

Abstract. Terminology is a reflects of the essence and content of scientific knowledge, the features of the theory and practice of Social Work. The purpose of the article: to substantiate the importance of generalizing and systematizing terminology in the theory and practice of Social Work within the framework of Ukrainian legislation and state standards of social services. In the process of research, methods of theoretical cognition were used (hypothetical-deductive, ascent from the abstract to the concrete, general logical methods and techniques of research – analysis, synthesis, generalization, induction, deduction), statistical methods, data processing methods. The following feature of the use terminology in Social Work in Ukraine and based on foreign experience were identified: scientificity; use of foreign, especially English-language terminology, neologisms; identification of concepts; use of abbreviations, professional jargon; humanization and normativity of terminology. The normative nature of terminology in Social Work in Ukraine is studied on the basis of generalization and systematization of concepts defined in legislative acts and state standards for the provision of social services. The terms are grouped into main topics: childhood, health, disability, team of specialists, counseling, violence, objects of Social Work, plan (program, act), services, needs, rehabilitation, difficult life circumstances, social assistance, Social Work, social protection, subjects of Social Work and social protection, supervision, quality of social service. The use normative terminology organizes the «language» of social work, creates protection against the subjectivity of interpretations, is the basis for awareness and understating of the state and society's demand for Social Work with different segments of the population.

Keywords: terminology, theory and practice of social work, features of terminology, normativity of terminology.